

ביאורי רבי שמואל

מהגאון רבי שמואל ברנד זצ"ל

ימי הפורים

איש אשר המלך חפץ ביקרו¹

א. נאמר במגילת אסתר, 'ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר'. ויש להבין, דבשלמא 'אורה ושמחה וששון' מובן מדוע הוצרכו לזה ומה המעלה בזה, אבל מה המעלה של 'יקר'. ומשמע שיש כאן ענין מיוחד של יקר, וצ"ב.

ובאמת שכך היה עיקר תחילת הנס של פורים, ששאל המלך 'מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה', ואמר המן 'ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו', ומתוך כך נעשה כל עיקר הנס ותליית המן. הרי דעיקר תחילת הנס, 'אשר החילות לנפול לפניו', נעשה על ידי ענין 'יקר', וצ"ב.

אמנם חזינן עוד, שכל המגילה סובב והולך על ענין זה של יקר, דהיינו גדולה וכבוד. שכן גם תחילת סיפור המגילה מתחיל בכך, שרצה אחשוורוש 'להראות את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו', וכן הסבו במשתה על מטות ושתיית יין לרוב, שזה ענין של חירות וכבוד.² [וכן מצינו בהמשך המגילה לענין היין, 'והמלך והמן ישבו לשותות', ואסתר עשתה להם 'משתה היין', והכוונה בענין היין הוא לכך שזה נעשה בדרך וצורה של גדולה וכבוד].

וגם בעת תחילת מעשה המן כתיב, שהמלך אחשוורוש 'גידל את המן', וכן 'וינשאהו מעל כל השרים', כלומר שנתן לו כבוד ויקר. וגם 'כל עבדי המלך כורעים ומשתחוים לו', שזה ענין של כבוד. וכמו שסיפר המן בעצמו לזרש אשתו, את רוב גדולתו וכבודו שנישאו המלך, 'וכל זה איננו שווה לי בעת שמרדכי איננו כורע ומשתחוה לו. הרי שכל זה הוא ענין של גדולה וכבוד. ונמצא שכל המגילה סובב על ענין כבוד ויקר, וזה צ"ב.

ב. אולם נראה, דבאמת גם כל הנס היה, מה שגידל אח"כ המלך את מרדכי. ובהקדם ביאור הנס, כי הרי לא ביטלו את גזירת המן להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, 'כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב', אלא שנתן להם המלך רק אפשרות להיקהל ולעמוד על נפשם. כלומר שיש להם זכות הגנה על עצמם בשם חוק המלך, כי בלא זה על פי החוק היו חייבים לשום

¹ הבסיס של מאמר זה נמסר לידינו ע"י הכותב שליט"א ע"פ הקלטה מרבינו. במקור נדפס רובו, בגליון 'דעת' ותבונה' לפורים, במאמר 'ולכבוד שמך יקר יתנו'. כעת אנו מביאים אותו בעריכה של תוספת מרובה על העיקר, ועדיין אין כאן אלא תמצית דברים, ועוד חזון למועד להוציא בהרחבת דברים בע"ה.

² עיין בדברי רבינו במאמר לחג המצות 'בגדר דין הסיבה וד' כוסות', מה שביאר בזה.

את נפשם למיתה, ואין להם על פי החוק אפשרות להגן על עצמם, ובזאת קיבלו יכולת ואפשרות חוקית להגן על עצמם, ולהילחם על נפשם מול הקמים עליהם.

אמנם אם הגויים כן היו ח"ו מצליחים להשמיד את כל היהודים היו מקיימים בזה מצות המלך ללא שום טענה עליהם, שהרי לא ביטלו את הראשונות, ורק אישרו שהיהודים רשאים להילחם על נפשם. ונמצא כי עד שניצחו את האויבים, עדיין לא ידעו אם באמת ישראל עתידים לנצח.

וא"כ צריך ביאור, מדוע נאמר בשליחת אגרות שניות, 'והעיר שושן צהלה ושמחה', הרי היה עליהם לצום ולהתפלל שאכן ניצחו את אויביהם, ואיך נאמר 'ובכל מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע שמחה וששון ליהודים משתה ושמחה ויום טוב'.

ועוד יש לבאר, מדוע אכן מודגש במגילה שעשו משתה ויום טוב בכל מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע, הרי העיקר הוא מה שנעשה בסוף בחודש אדר, שחננו מאויביהם, ולמה הודגש ענין זה כבר בעת שליחת האגרות. וגם מדוע נאמר 'ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר', קודם שידעו כלל על נצחונם הצפוי.

וביותר קשה, שאח"כ בעת הנצחון האמיתי שנכתב במגילה, שם מיעטו בלשונות של שמחה ביחס למקודם. וכן כתוב שם 'ועשה אותו יום שמחה', דהיינו שהיה בצורה של עשייה, משא"כ קודם בעת שליחת האגרות כתיב 'היתה אורה ושמחה', כלומר שהשמחה עלתה מאליה.

ג. האומנם דאכן יל"ע איך ניצחו היהודים את אויביהם, והלא מועטים המה מכל האומות שמילאו את כל העולם. אלא דבאמת שכתוב במגילה מפורש הפתרון לשאלה זו, וכיצד היה הדבר, 'ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם, נקהלו היהודים בעריהם בכל מדינות המלך אחשורוש לשלוח יד במבקשי רעתם ואיש לא עמד לפניהם כי נפל פחדם על כל העמים'. הרי דפחדו מהם כל העמים, וכך ניצחו היהודים. אך צ"ב למה פחדו, וכיצד נעשה הדבר בדרך הטבע.

אלא דבאמת עוד כתיב שם, 'וכל שרי המדינות והאחשדרפנים והפחות ועושי המלאכה אשר למלך מנשאים את היהודים כי נפל פחד מרדכי עליהם, כי גדול מרדכי בבית המלך ושמעו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי הולך וגדול, ויכו היהודים בכל אויביהם מכת חרב והרג ואבדו ויעשו בשונאיהם כרצונם'. וזה צריך ביאור, מה ענין גדולת מרדכי אצל הכאת האויבים.

והמבואר בכל זה, כי אותו יקר וגדולה שניתן מאת המלך למרדכי, הוא זה שעמד ליהודים לנצח את אויביהם. והיינו שמתוך כך שכבודו של מרדכי בבית המלך גדל עד מאוד, והמלך נענה לדבריו, לכן קיבלו היהודים שהם עמו של מרדכי, הדואג עליהם כל העת וגם שלח מכתב בעבורם, מעמד של חשיבות בחצרות המלוכה, וכולם 'מנשאים את היהודים'. וזה השפיע על כל העם לכבדם ולירא מהם, עד שע"ז ניצחו היהודים את אויביהם.

ועל כן תיכף שיצא מרדכי מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור, צהלה ושמחה העיר שושן, וליהודים היתה אורה ושמחה ששון ויקר, וכנאמר 'ושונת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי'. והיינו לפי שכשראו שהמלך נותן יקר וגדולה למרדכי ועשאו משנה למלך, ממילא אף העם היהודי יהא הולך וגדול בבתי השרים, וע"ז היהודים יקבלו מעמד של חשיבות וכבוד גדול בכל העם, ולפיכך שמחו כבר אז, כי שם היתה עיקר הישועה.

ד. ושורש הדבר הוא, גדולת מרדכי בבית המלך. מפני שהנעשה בחצר המלך משפיע על כל העם, כי נעשו היהודים המקורבים למלכות, שהמלך חפץ ביקרם. וזהו שנאמר, 'ורבים מעמי הארץ מתיידיים כי נפל פחד היהודים עליהם', שכל הגויים נתנו להם יקר כי נפל פחד היהודים עליהם, עקב היותם קרובים למלכות. וכדכתיב 'וכל שרי המדינות והאחשדרפנים והפחות ועושי המלאכה אשר למלך מנשאים את היהודים כי נפל פחד מרדכי עליהם'.

ואכן גם זה היה מחשבת אחשוורוש מעיקרא, שאמר לאסתר המלכה כאשר באה להתחנן על עמה לבטל הגזירה, 'הנה בית המן נתתי לאסתר ואותו תלו על העץ על אשר שלח ידו ביהודים, ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם'. אשר לכאורה תמוה, וכי מה ענין לכאן שנתן בית המן לאסתר, ומה תשובה היא זו לביטול הגזירה. אלא הביאור בזה, שטען כי כל העם כבר ידעו ויבינו כי המלך חפץ ביקר עם מרדכי, ושוב לא יפגעו ביהודים, אלא שהוסיף עוד לאשר לכתוב אגרות שניות.

נמצא שעיקר נס פורים היה, שהיהודים קיבלו מעמד של יקר וגדולה, ונעשו בבחינת מלכים בין השרים, ונפל פחדם על כל העמים, וממילא ניצחו את אויביהם. ולכן מודגש, 'ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר', שזה עיקר שורש הנס, מה שקיבלו יקר.

ובזה יבואר מה שדרשו חז"ל (מגילה טז:), 'ויקר אלו תפילין, וכן הוא אומר וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך', ולכאורה צ"ב מה ענין זה הכא. אכן להאמור זהו עיקר הנס, שכעת נתקיים ענין זה שיש בתפילין של ראש, שכל העמים יהיו יראים מהם, ונעשה זאת דווקא על ידי ה'יקר' דהיינו הכבוד שקיבלו, כאשר לכן איש לא עמד בפניהם כי מי הוא אשר יפגע במקורבי המלך, ולכן נדרש זה מהמילה יקר, שזה שורש כל הענין וכמשנ"ת.

ה. ולפ"ז נראה, דאף אותו 'משתה ושמחה ויום טוב', שעשו היהודים אחר שנחו מאויביהם, לא היה זה מתוך הבעת שמחה בלבד, אלא היה בכך כוונה עיקרית אחרת, והיינו שצינו בזה את היקר והמלכות שקיבלו, ושנעשו שולטים בין העמים. כלומר שהרי גדר הנס הוא ה'יקר', שזה היה הסיבה ששלטו על אויביהם ועשו בשונאיהם כרצונם, ולכן עשו 'משתה' לציין הדבר. ומשום שזהו גדר "ימי משתה" שעשו כאן, דהיינו שעשו סעודה של יקר ומלכות. וכיון שה'יקר' זה היה הנס, לכן ציינו אותו בסעודת יקר ומלכות.

והביאור בזה, שהרי חזינו בכל המגילה, כי משתה הוא סעודת יקר ומלכות. וכמו שרואים מיד בתחילת המגילה, שכאשר אחשוורוש רצה להראות 'את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו', עשה משתה רבתי. ועוד חזינו, שעיקרו היה סביב היין, כמו שנאמר 'והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים ויין מלכות רב כיד המלך, והשתיה כדת אין אונס'. וכן כתיב שם, 'וביום השביעי כטוב לב המלך ביין'. וכן כל סעודות בית המלוכה שכתובים במגילה נקראין "משתה", וזהו על שם שתיית יין, וכמו שנאמר 'המלך והמן ישבו לשתות'. והענין בזה, שכך היא הצורה של סעודת יקר ומלכות, שהיא נעשית סביב היין, שזו צורה של חשיבות וכבוד.

ועל כן גם כאשר עשו היהודים ימי משתה ושמחה, בעת הנצחון על אויביהם, המכוון בזה לאותו סוג משתה שמצינו בכל המגילה, שהוא סעודת יקר ומלכות. והמטרה בזה, לציין את כבוד המלכות שניתן למרדכי ולעמו, שעל ידי זה נעשה הנס. [ובאמת שכן היה הדרך בחצרות המלכים ואצל כל החשובים והנכבדים לעשות "משתה", וכמו רואים שאסתר עשתה לאחשוורוש משתאות, ומשום שבכך מתבטא ענין כבוד ומלכות].

ו. ובזה יבואר מה שקבעום לדורות לימי "משתה", ונכלל בזה שתיית יין לרוב, כדאמרינן בגמ' (מגילה ז:): 'חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', אשר יל"ע בטעם ענין זה של 'עד דלא ידע' שלא מצינו כן בשאר יו"ט, וכבר ידוע מהגר"ז לבאר בזה, שה'עד דלא ידע' זה מדין משתה, דבשאר יו"ט יש רק דין שמחה, ובפורים יש דין מיוחד של משתה, ובמשתה נכלל גם שתיית יין, [וזה כעיקר יסוד הדברים האמורים, שכן חזינן במגילה, שעיקר המשתה על שם היין]. אך עדיין צ"ב, מדוע בפורים נתחדש דין משתה.

אכן לפי דברינו מבואר היטב, שעושים כן לציין את ה'יקר', ומשתה של יקר מתקיים ע"י שתיית הרבה יין, וכמו שרואים במגילה 'ויין מלכות רב'. ולכן נתחדש בפורים דין מיוחד של משתה, שצריך לשותות הרבה יין, כדי שיהא כמו משתה מלכות עם הרבה יין, כנאמר 'ויין מלכות רב כיד המלך'.

ולכן גם ישתה עד שישתכר, וכמו שמצינו שאחשורוש השתכר בסעודתו, שכן כך היא סעודת יקר ומלכות. [ואמנם י"ל, דאולי באמת עשיית יקר בדרך של משתה יין ושיכרות, אינו מדרך היהודים השומרים את נפשם מכל סרך של גסות, אלא שכאן הרי מציינים את היקר שהגויים נותנים לנו, ולכן נקבע כך].

והיינו כי יש בין שני דינים, האחד משום שמחה, כדכתיב 'ויין ישמח לבב אנוש', וזה דין שמחה שבכל יו"ט, ולזה אין צריך הרבה יין, השני משום חשיבות, [וכמו קידוש שעושים על הכוס משום 'זכרהו על היין, כי בין מתבטא חשיבות], ובשתיית יין לשם חשיבות שותים יין לרוב, וכמו שמצינו בפסח בשתיית ארבע כוסות.

ז. ובזה יתבאר לשון הרמב"ם בהל' מגילה, שכתב 'ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו', ולא מצינו שכתב כלשון הזה בשאר יו"ט, ומדוע זה בפורים צריך סעודה נאה ביותר. אכן הטעם הוא, לפי שכאן המשתה הוא סעודת יקר ומלכות, ולכן צריך סעודה נאה. [וכן נהוג עלמא, שסעודת פורים מפוארת ועשירה ביותר, במאכלים ממאכלים שונים, יותר מכל המועדים שבשנה].

ולפי"ז יתבאר עוד, הא דיש להקשות, דלכאורה היה בדין שיהא סגי לצאת דין שמחת פורים בבשר ויין בלא סעודה, דהרי דין סעודה בכל יו"ט אינו נלמד מ'ושמחת בחגך', אלא הוא מדין כבוד היום של המקרא קודש, וכמו דין הדלקת נרות והרחיצה בערבי שבתות וימים טובים, שהוא מדין כבוד היום, כך גם נאמר דין סעודה. (אמנם דעת הרא"ש שגם הסעודה היא מדין שמחה, אולם בדעת הרמב"ם נראה שאינו כן אלא כמשי"כ, ויש להאריך בזה ואכ"מ).

וא"כ קשה, מדוע יש בפורים דין סעודה, שהרי מבואר בגמ' שאם עשאה לסעודת פורים בלילה לא יצא ידי חובתה, הרי דיש דין סעודה, [וכן הוא ברמב"ם ובפוסקים], וצ"ב סעודה זו למה, שהרי אינו מקרא קודש, ואין בו דין של כבוד היום. ולא יהא אלא כמו ימי חול המועד, שיש בהם דין שמחה בבשר ויין ואין בהם דין סעודה, מפני שאין הם מקרא קודש, ולא קרינן בהו "ולקדוש ה' מכובד". וצריך ביאור, מאי שאני פורים.

אולם נראה, שבאמת גם בפורים אין זה מצד דין שמחה, אלא מצד דין משתה. והביאור בזה, שהמשתה הוא מדין היקר, דהיינו שלבד מדין שמחה יש דין עשיית יקר דהיינו משתה, ויקר מחייב גם סעודה. לכן לבד מדין שמחה שאוכלים בשר ושותים יין, צריך גם לעשות משתה דהיינו סעודה.

ח. ונראה עוד, דאדרבה המשתה הוא העיקר, וכדכתיב 'ימי משתה ושמחה', קודם משתה ואח"כ שמחה. והיינו שאף הדין שמחה בפורים הוא מצד דין יקר, ולא דין שמחה בעלמא. וזהו שנאמר בקרא, דכמו שיש חובה על עיקר עשיית היקר שהוא המשתה, כך גם צריך לעשות יקר של שמחה.

[אלא דבעיקר הדברים, מדוע יש בפורים דין סעודה, יש לומר עוד באופן אחר, ע"פ הנתבאר במקו"א,³ שישוד דין משתה ושמחה בפורים הוא מדין 'פרסומי ניסא', שעל ידי שאנו עושים היום את מה שעשו אז, אנו מפרסמים ומנציחים את הנס. ולכן יש דין של 'לעשות אותם ימי משתה ושמחה', שאינם כן מעצמם כמו כל יו"ט, אלא צריכים עשייה של 'לעשות אותם', והיינו שעושים לשם פרסומי ניסא.

ולפי"ז י"ל, שלכן צריך סעודה, דמכיון שצריך 'לעשות' שמחה, ולא רק להיות שמח כמו בשאר יו"ט, לזה צריך סעודה דווקא. דרך בשמחה שבאה מתוך המשתה, מיקריא 'עשייה' של שמחה, ולכן גם נאמר קודם משתה ואח"כ שמחה⁴].

ט. וביסוד הדברים נראה, דלכן סובב כל מגילת אסתר וכל מעשה הנס אודות ענין זה של 'יקר', מפני שזה עומק המערכה הגדולה שהיתה שם. דהנה עם ישראל בימי תפארתם, בזמן שביהמ"ק היה קיים, היו 'שרתי במדינות', שהיו החשובים והנכבדים בין האומות, ואז הרי היה יקרם וגדולתם מאת ה', שהוא שוכן בתוכם. אך בגלותם חסרו כל זאת, וכבודם וקיומם תלוי בנשיאות חן שיקבע להם ה' בלב מלכים ושרים.

ואשר לכן, כאן נתחדשה מערכה על כוחם וזכותם של העם היהודי להתקיים בעולם בימי גלותם, שהיה כאן שאלה יסודית, האם יש להם עדיין זכות קיום בעת שגלו מעל שולחן אביהם, והאם אף בגלותם הם עם ה', והאם יש להם עדיין את כוחם וגדולתם מאת ה' המגן עליהם מכל צר ומיצר. דהמן טען שעזב ה' את עמו, ואינו מגן עליהם עוד, [כמבואר במדרש על 'ישנו עם אחד', כביכול ישן הוא אלוקיהם], ונס פורים הוכיח כי 'לא מאסתים ולא געלתים', ולא יטוש ה' עמו אף בימי גלותם, הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל.⁵

ועיקר המבחן בזה הוא, האם יש להם לישראל עדיין את כבודם ויקרם. דהמן טען, שמכך שאיבדו את כל כבודם וחשיבותם, והמה עם 'מפוזר ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך', הרי שעזב ה' את עמו, וכביכול הפקיד ה' את עם ישראל לידי מציאות טבע העולם. ובהיות כי היהודים אין להם זכות קיום בטבע, שכן כל יצירתם והווייתם הוא באופן ניסי ומעשה אלוקי, וא"כ כל קיומם זה דווקא אם אכן דבוקים הם באלוקיהם, אך לולא כן מצד הטבע אין להם כל זכות קיום, וכאשר עזב ה' את עמו א"כ הופקר גורלם כביכול לטבע העולם, שבזה אין להם קיום בטבע, ושייך ח"ו גזירת כליה עליהם.⁶ ולכן גזר עליהם כליה, כי מאיבוד יקרם מוכח שאין להם עוד זכות קיום והגנה.

³ עיין במאמר א לפורים, בקובץ ביאורי רבי שמואל על התורה כרך א (שנת תש"פ).

⁴ ובאמת יש לשלב את ב' הדברים יחדיו, שה'יקר' שהוא המשתה זהו עיקר הזכר והפרסומי ניסא, וכמו שנתבאר לן שה'יקר' זה היה הנס, ולכן יש בעשיית המשתה משום פרסומי ניסא, ואינו דבר צדדי בעלמא, אלא שבכך מבטאים את עיקר הנס של יקר. ואפשר דלפ"ז אדרבה, כל עיקר השמחה הוא כדי לקיים את הזכר והפרסומי ניסא כדבעי.

⁵ עיין במאמר ב לפורים, בקובץ ביאורי רבי שמואל על התורה כרך א (שנת תש"פ).

⁶ עיין בזה עוד בסוף המאמר לפרשת בא (שם).

ולכן בא נס פורים להוכיח, שכל עיקר ההנחה אינה נכונה, והאמת הוא, שגם בימי גלותם יש לישראל כבוד ויקר. דאמנם כן, בזמן שהיו ישראל בימי תפארתם על אדמתם, הנה צורת עצם קיומם, וכן יקדם וכבודם, היה על ידי שכינת ה' בתוכם, וגם גדולתם ופחדם על כל העמים, היה כי שם ה' נקרא עליהם. אבל בגלותם לאחר שחטאו ישראל לאדוניהם, אזי פעל ה' את צורת קיומם להיות הדבר תלוי בלב מלכים ושרים, דהיינו בנשיאות חן שיקבע להם ה' בלב המלכים, אבל גם אז יהיה ניכר כבודם ויקדם, על ידי שיקבלו כבוד ויקר מאת המלכים והשרים.

וכך היה גם כאן, שאמנם אחשוורוש הוא המלך על העולם, ולו נתן ה' את המלוכה והכבוד והיקר, אולם ישראל הם העם שהמלך חפץ ביקרו ומגדלם ומנשאים, עד אשר כל העמים מכירים במעלתם, לפי שהמלך הוא פני העם. והיינו שאף כי אחשוורוש הוא המלך והוא המושל בכיפה מטבע העולם, ונמצא כי הוא מייצג את טבע העולם, ומי"מ יש לישראל כבוד ויקר, כי מי שהמלך חפץ ביקרו ומגדלו ומכבדו, כך גם נוהגים כל העם לחלוק להם כבוד ויקר.

באופן שכך קיבלו ישראל כבוד ויקר, אף בימי גלותם, וזה הוכיח כי אף אז לא עזב ה' את עמו, ולמרות שהם בגלות, עדיין נסתרות דרכי ה' לתת כבוד ויקר לעמו ישראל. וכלל ישראל הם, 'איש אשר המלך חפץ ביקרו', המלך זהו מלכו של עולם, מלך מלכי המלכים.

י. ונמצא דזה היה עיקר המערכה, מי מקבל את היקר, והאם ישראל עוד זכאים לכך. ולכן לא השתחוה מרדכי להמן, שרצה לשמור את הכבוד לעם ישראל. [וי"ל עוד, דהמן טען שמכיון שעזב ה' את עמו, ממילא עמלק הוא הזכאי ליקר, באשר 'ראשית גוים עמלק', ומרדכי טען שגם בגלותם עדיין היקר שייך לישראל].

ונראה עוד, דעיקר מעלת ישראל הוא שהם דורשי צדק, ואילו המן שהוא עמלק שונא את הצדק, (ויש להאריך בזה). ואף כאן נעשה הנס באופן כזה שהכיר אחשוורוש במעלת הצדק, דהיינו כיון שראה את מרדכי כאיש צדק שגילה את זממת בגתן ותרש להרגו והצילו, ובזה ראה אחשוורוש את מעלת הצדק, ואשר לכן מגיע למרדכי כבוד ויקר, וממילא כי לישראל שהם עם הצדק להם מגיע היקר והכבוד.⁷

ואכן לעתיד לבוא, כאשר תתגלה מלכות ה' בעולם, יהא כבוד ויקר לישראל, כנאמר בתפילה, 'ובכן תן כבוד ה' לעמך תהילה ליראיד'. וכן עוד, 'ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה'.

⁷ ובעיקר ענין עשיית ימי משתה ושמחה, שביאר הב"ח שהוא מכיון שהיתה הגזירה על הגוף, יש לומר עוד, דבפורים מציינים את שלמות דביקות העם היהודי באלוקיו, שאף בגלות כשהם מושלכים בכל העולם, ומוטלים כמטרה לפגעי הגוים ברוחניות ובגשמיות, אינם שוכחים את אלוהיהם, ובזאת נתגלה כי עצמות נשמת היהודי אדוקה ומקושרת תמיד באלוקיו, ופנימיות אצילות נפשם נתגלה. וזה עומק הגילוי שנתגלה בפורים, שדווקא בגלות מתגלה שמקיימים את התורה מתוך רצון ואהבה, כמו שדרשו חז"ל 'הדר קיבלוה מאהבה', ולכן מציינים אותו באופן של גוף, לבטא שאף בגלות ואף עצם הגוף מקושר עם ה' תמיד. [אפשר שלזה כיוון רבינו בדבריו שם, ומספק נכתב כאן].